

УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Козубовська Ірина Василівна
доктор педагогічних наук, професор,

Козубовський Ростислав Володимирович
кандидат педагогічних наук, доцент
Ужгородський національний університет

Професійна соціальна робота і підготовка фахівців для цієї специфічної сфери діяльності були започатковані в Україні порівняно недавно, на початку 90-х років ХХ століття, і в науковому плані багато аспектів проблеми соціальної освіти поки що недостатньо досліджені.

Слід підкреслити, що деякі елементарні форми соціальної роботи були відомі людству ще кілька століть тому. Науково-теоретичне осмислення форм соціальної допомоги було започатковане в ХІХ ст. на Заході і з самого початку набуло конкретної спрямованості стосовно різних рівнів практики соціальної роботи: на рівні індивіда, групи, сім'ї, суспільства. Перехід від системи допомоги до оформлення професійної діяльності – соціальної роботи набув актуальності на межі ХІХ – ХХ століття. Нарешті, в ХХ столітті професія соціального працівника здобула офіційне визнання.

Особливого значення набуває соціальна робота в складні періоди реформування суспільства. Саме такий період переживає сьогодні Україна.

Як відзначає вітчизняний дослідник В.Васильєв, доля сучасних демократичних реформ, зміст їх соціальної бази безпосередньо пов'язані з розвитком інституту державної служби, в тому числі і соціальної, оскільки саме спираючись на неї, держава може забезпечити економічний та соціальний добробут усього населення [1, с.4].

Основною умовою ефективності професійної діяльності соціального працівника є наявність у нього відповідних знань, умінь, навичок, особистісно-професійних якостей, що забезпечується у процесі професійної підготовки.

Н.Кривоконь наголошує, що ефективна діяльність установ соціальної сфери залежить від підбору, розстановки, підготовки та підвищення кваліфікації кадрів. Для цього виду діяльності висококваліфікована підготовка фахівців має таке велике значення, яке вона не має для жодної іншої галузі, тому що до питань соціальної політики належить і регулювання зайнятості населення та ринку праці, і забезпечення гідних умов праці, і проблеми нормування, оплати, і, безумовно, пенсійне та соціальне забезпечення, соціальний захист населення, заходи щодо подолання бідності, охорони здоров'я, забезпечення права кожного на отримання освіти тощо [2, с.43].

Дійсно, на сьогоднішній день професійні вимоги до працівників соціальних служб досить високі. Вони повинні мати хорошу професійну підготовку: знання в різних галузях психології, фізіології, педагогіки, права, медицини,

інформатики, відзначатися високою загальною культурою і культурою спілкування, володіти інформацією про сучасні політичні, соціальні, економічні процеси, мати здатність передбачати наслідки своїх дій, відзначатися професійним тактом, здатністю викликати довір'я і симпатію у людей, володіти емоційною стійкістю, уміти приймати правильні рішення в будь-якій ситуації, іноді дуже непередбачуваний.

О.Холостова виділяє такі три групи якостей соціального працівника: психологічні, які є складовою частиною здатності до даного виду діяльності; психоаналітичні, які орієнтовані на вдосконалення працівника як особистості; психолого-педагогічні, які спрямовані на створення ефекту особистої привабливості [3].

Перша група визначається вимогами, які пред'являються професійною діяльністю до психічних процесів: сприйняття, увазі, пам'яті, уяві, мисленню; психічним станам: втомленості, апатії, стресостійкості, тривожності, депресії; вольовим характеристикам: наполегливості, послідовності, імпульсивності. Психологічні характеристики є визначальними, без них взагалі неможлива якісна професійна діяльність. Якщо хтось із соціальних працівників не відповідає психологічним вимогам цієї групи, які пред'являються професією, то негативні наслідки такої невідповідності можуть проявитися не відразу, але при несприятливих умовах їх практично не уникнути. Така психологічна невідповідність особливо помітно проявляється у складних ситуаціях, коли потрібна мобілізація всіх особистісних ресурсів для вирішення складної, зокрема нестандартної задачі. При роботі з людьми психологічні вимоги, як правило, базуються на зібраності та увазі, розумінні іншого, вияву терпіння, наполегливості, рішучості і т.д. Без цих провідних для даної професії характеристик психіки неможлива ефективна робота.

До другої групи відносяться такі психоаналітичні якості, як самоконтроль, самокритичність, самооцінка своїх вчинків, фізична тренуваність, самонавіювання, вміння переключитися та керувати своїми емоціями.

До третьої групи входять комунікабельність, емпатія, візуальність, красномовність і т.д. При цьому О.Холостова підкреслює, що важливими є не окремі, парціальні характеристики психіки, а риси особистості як цілісні утворення, як її системні властивості, з чим не можна не погодитися.

Безперечно, соціальний працівник повинен мати вміння педагогічної діяльності. Знання, уміння і навички соціальної роботи складають фундамент педагогічної культури спеціаліста соціальної сфери. До числа її структурних елементів відносять психолого-педагогічну спрямованість особистості, її педагогічні здібності, майстерність ділового спілкування, культуру службової поведінки тощо. Передумовою для формування педагогічної культури соціального працівника є його педагогічні здібності. Їх задатки вважаються природженими. Вони проявляються в нахилах людини працювати з іншими людьми, мати до них інтерес, терпіння, витримку.

Аналіз особистості соціального працівника на основі функціонального підходу, проведений А. Ляшенко, дозволяє виділити кілька груп умінь, якими повинен володіти працівник соціальної служби [4].

Когнітивні вміння. Кваліфікований працівник повинен вміти: аналізувати та оцінювати наукові концепції, практичний досвід, як свій, так і інших; вивчати і виявляти проблеми; застосовувати на практиці свої знання та розуміння проблем, а також знахідки спостереження.

Уміння взаємодії і спілкування. Працівник повинен бути в змозі: створювати і підтримувати робочу обстановку та атмосферу; виявляти та долати негативні почуття, які впливають на людей і на нього самого; визначати та враховувати в роботі відмінності особистісного, національного, соціального і культурно-історичного характеру; розпізнавати та переборювати у відносинах з людьми агресію та ворожість; сприяти наданню фізичної опіки нужденним; спостерігати, розуміти та інтерпретувати поведінку і відносини між людьми; спілкуватися вербально, невербально та письмово; організовувати та брати інтерв'ю при різних обставинах; діяти у колективі з іншими працівниками соціальної служби; представляти себе у ролі адвоката свого клієнта.

Конструктивні вміння. Кваліфікований працівник повинен виробляти рішення, які потребують попереднього узгодження з іншими працівниками, діяти в алгоритмі вироблення рішення, приймати рішення, яке б передбачало співробітництво з іншими закладами, установами.

Організаторські вміння. Кваліфікований працівник повинен вміти вести чіткі та лаконічні записи, проводити політику служби відносно конфіденційності та належного підходу до справи, організовувати, планувати і проводити переговори, ділові зустрічі, перевіряти отриману інформацію, за допомогою доступної технології.

Список літератури

1. Васильєв В.В. Посібник до вивчення розділу «Кадрова робота з державними службовцями» / В.В. Васильєв. – Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2006. – 72 с.
2. Кривоконь Н.І. Професія працівника соціального захисту населення: вимоги та типізація / Н.І.Кривоконь // Практ. психологія та соц. робота. – 2000. -№4. – С.43.
3. Холостова Е.И. Профессионализм в социальной работе : [учебное пособие] / Е.И.Холостова. М.: Издательско-торговая кооперация «Дашков и К.», 2007. – 233 с.
4. Ляшенко А.И. Профессиональное становление социального работника / А.П.Ляшенко : учебное пособие. – М.: Флинта, 1993. – 181 с.